

CORRECTIEADVIES VAN DE VCNCE LATIJN 2017

De leerplansectie Latijn van de VCN heeft de verslagen van de correctiebijeenkomsten in Amsterdam, Den Bosch, Rotterdam en Zwolle met elkaar vergeleken en publiceert op basis van de aldaar gevoerde discussies het onderstaande correctieadvies.

Bij het opstellen van dit advies hebben alleen *vakinhoudelijke* argumenten een rol gespeeld.

Opmerking vooraf: dit correctieadvies vervangt het correctievoorschrift van het College voor Toetsen en Examens niet. Het officiële correctievoorschrift van het CvTE dient te allen tijde te worden gevolgd. Dit correctieadvies biedt alleen houvast bij de correctie van open vragen en de vertaling. Het is vooral bedoeld voor punten waarbij interpretatieverschillen van het correctievoorschrift tot onduidelijkheid kunnen leiden of om de reikwijdte van de opmerking in het correctievoorschrift 'of woorden van overeenkomstige strekking' te illustreren.

Algemene opmerkingen:

- Een kennelijke verschrijving hoeft het antwoord niet fout te maken. Hierbij denken we aan overschrijffouten bij citaten en het onjuist spellen van namen.
- Bij de beoordeling van afwijkende citaten geldt algemene regel 3.3.
- Bij de correctie van een kolon geldt dat alle punten verloren gaan als de strekking van de vertaling heel anders wordt. Zie vakspecifieke regel 3.3.
- Tijdfouten zorgen voor aftrek van één scorepunt, tenzij anders vermeld in het correctievoorschrift of in het geval dat vakspecifieke regel 3.3 van toepassing is. Op grond van vakspecifieke regel 1 en algemene regel 6 moet eenzelfde tijdfout steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij anders vermeld in het correctievoorschrift.
- Wanneer leerlingen een kleine fout maken in een niet-essentiële toevoeging aan het antwoord, maakt die kleine fout het hele antwoord niet onjuist.

Vraag 4

Volgens het CV kan **immortalia** in vraag 4a betrokken worden op de **opera** zelf of op Romulus. Naar analogie daarvan kan ditzelfde ook bij vraag 4b gedaan worden. Als **mortalia** betrekking heeft op **opera** gaat het om **opera** die aan vergankelijkheid onderhevig zijn, bijv. stichting van het koninkrijk, de vrede aan het einde van zijn regering, de gebouwen die hij heeft neergezet.

*Advies. Reken antwoorden bij vraag 4b die ingaan op de vergankelijkheid van de **opera** goed.*

Vraag 5b

Leerlingen kunnen in hun antwoord ingaan op het wees zijn van de Romeinen, maar de **orbitas** is de *inhoud* van de angst en niet de *oorzaak* ervan. Het is NIET: 'Wij zijn wees, en daarom zijn we bang.' WEL: 'Romulus is dood/verdwenen, en daarom vrezen wij het wees zijn.' De verdwijning is de *oorzaak* van de angst; de *inhoud* van de angst is het wees zijn. In grammaticale termen: **orbitatis** is een genitivus obiectivus, om te zetten in **cives orbitatem metuunt** (zie Kühner-Stegmann 1.415).

Advies. Reken antwoorden die ingaan op het wees zijn fout.

Vraag 6

De toevoeging **fidei** aan het antwoord uit het CV voegt een semantisch aspect toe (nl. het geloof (in)) dat in het gegeven citaat ontbreekt.

*Advies. Reken antwoorden met de toevoeging **fidei** fout.*

Vraag 7

Deze vraag bevat twee dikgedrukte woorden waardoor in het antwoord meer op **perobscura** of meer op **fama** zou kunnen worden ingegaan. Het CV stelt weliswaar **perobscura** centraal, maar dat is onlosmakelijk gekoppeld aan het element **fama**; in beide deelantwoorden komt het begrip ‘gerucht’ voor.

Wanneer leerlingen ingaan op **fama**, bijv. in een antwoord als ‘**fuisse credo** wijst erop dat er geen sprake is van een vaststaand feit en dat Livius het daarom gelooft, maar niet zeker weet’, is het element **perobscura** terug te vinden in **fuisse credo**.

Bij een antwoord als ‘het gerucht dat Romulus door de handen van senatoren verscheurd is, is onwaarschijnlijk’ zou **perobscura** verwoord kunnen zijn als ‘onwaarschijnlijk’.

Advies. Reken antwoorden van een dergelijke strekking niet fout.

Vraag 12

Over deze vraag was veel discussie. Een eerste oorzaak was het feit dat de vraag niet lijkt aan te sluiten bij de inleider ‘Keizer Augustus werd in zijn tijd beschouwd als een tweede Romulus.’ Een andere oorzaak lag in de opdracht ‘Baseer je antwoord op Tekst 1 en op de achtergronden van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.’ Er zijn twee overwegingen te maken die helpen met het trekken van een grens tussen goede en foute antwoorden:

1 Dat Augustus als een tweede Romulus werd beschouwd, moet opgevat worden als een compliment. De *tertia comparationis* moeten dus positief zijn. Naast de in het CV vermelde antwoorden geldt dit ook voor antwoorden als ‘Beiden werden na hun dood vergoddelijkt’ of ‘Beiden hadden typisch Romeinse deugden zoals *pietas*’. Een antwoord als ‘Beiden konden niet zo goed met de senaat opschieten’ is niet positief en daarom fout.

2 In de opdracht ‘Baseer je antwoord op Tekst 1 en op de achtergronden van de teksten die je voor dit examen hebt gelezen.’ is het voegwoord ‘en’ bedoeld om aan te duiden dat er elementen die voorkomen in Tekst 1, gekoppeld moeten worden aan elementen in de voor het examen gelezen teksten. Maar je kunt het ook lezen als verbinding tussen twee mogelijke los van elkaar staande bronnen voor het antwoord. Daarom kunnen antwoorden als ‘Beiden hadden omvangrijke programma’s van stadsuitbreiding’ of ‘Beiden hadden een goede band met het leger’ goed gerekend worden hoewel dit niet expliciet in Tekst 1 genoemd wordt, maar wel relevant is.

Advies. Reken antwoorden goed die vallen binnen het door deze twee overwegingen gegeven kader.

Vraag 13

In het CV worden nominativus en onderwerp beide goed gerekend. Naar analogie hiervan zou je in het Nederlands kunnen spreken over een (bijwoordelijke) bepaling of (vertaald als) ablativus, hoewel het Nederlands natuurlijk geen ablativus kent.

Advies. Reken antwoorden waarin het element bepaling ontbreekt, maar vervangen is door formuleringen als “(vertaald als) ablativus” goed.

Vraag 13

In antwoorden van het type ‘in het Latijn is **magnitudo** onderwerp en in het Nederlands niet’, is het deel ‘in het Nederlands niet’ een herhaling van de vraag.

Advies. Reken antwoorden van dit type fout.

In antwoorden van het type ‘in het Latijn is **magnitudo** onderwerp en in het Nederlands is ‘zij’ onderwerp’, wordt bij de vertaling niet ingegaan op de vertaling van **magnitudo** en juist hierop doelt de vraag.

Advies. Reken antwoorden van dit type fout.

Vraag 14a

Een leerling kan in de context terecht **tutela** en **rationem reddere** breder interpreteren dan louter financieel. Het woordenboek geeft over beide termen geen uitsluitel in dezen.

Advies. Reken antwoorden zoals bijv. ‘hij kan geen rekenschap afleggen over de voogdij’ goed.

Uit het CV kan worden afgeleid dat de beweegreden in de vraagstelling zowel naar de **quia**-zin kan verwijzen als naar het object van **cupiebat**, ook al staan beide tekstelementen niet op hetzelfde niveau. Het deel **aut obnoxium** t/m **fieri** wordt goed gerekend. Naar analogie hiervan zou **aut tolli pupillum** los of als deel van het antwoord ook goed te rekenen zijn, maar dat is onjuist want in strijd met de betekenis van **corruptela** (‘verderf, bederf, verdorvenheid’, OLD ‘moral corrupting or perverting’). ‘Dood’ valt dus niet onder **corruptela**. Er ontbreekt als het ware een gedachteschakel van Sempronius in de tekst, namelijk ‘Aebutius vermoorden kan niet: dat loopt te veel in het oog. Daarom moet ik hem aan mij binden en wel door middel van chantage, en dat kan ik doen door hem zich in de Bacchanalia te laten inwijden’. Daarom is een antwoord waarin ‘dood van Aebutius’ centraal staat, onjuist.

*Advies. Reken een antwoord dat gebaseerd is op (o.a.) **aut tolli pupillum** fout.*

Vraag 15

Het lijkt erop dat leerlingen niet vanzelf een verband leggen tussen kuisheid en reinheid. Dit blijkt bijv. uit het feit dat leerlingen bij deze vraag de woorden **pure** en **lautum** als twee losse tekstelementen citeren. De leerlingen kunnen wel weten dat **pure** als bijwoord betrekking heeft op **lautum** en dus niet als apart tekstelement kan gelden.

*Advies. Trek voor het apart citeren van **pure** en **lautum** 1 scorepunt af.*

Vraag 16a

Het feit dat de relatie niet schadelijk is voor zijn financiële situatie laat ruimte voor de interpretatie dat deze positieve invloed in de toekomst ligt, in dit geval in de vorm van een erfenis.

Advies. Reken antwoorden van deze strekking niet fout.

Vraag 19

Hoc factio kan bij **perditum ire** gelezen worden. In dit geval verwijst **hoc factio** terug naar **id**. Dit is in het CV uitgewerkt. Maar **hoc factio** kan door leerlingen ook worden opgevat als een bepaling bij **properat**. In dit geval verwijst het naar de laatst genoemde activiteit van het onderwerp van **properat**, namelijk Sempronius: regel 28 **adsentientie**. Sempronius stemt in met de opdracht van moeder. Dit leidt tot formuleringen als ‘opdracht tot inwijding’.

Advies. Reken antwoorden van deze strekking niet fout.

Vraag 22

In het CV staan bij de opmerking de woorden **fidem dedit** niet tussen haakjes. Dus is het antwoord **adulescens** t/m **temperaturum** eigenlijk fout. Bij vraag 15 staat echter in het CV (**decem dierum**) **castimonia (opus esse)** wat ruimte biedt voor de mogelijkheid om **decem castimonia esse** goed te rekenen, hoewel dat volgens sommige docenten volstrekte onzin is. Naar analogie hiervan zouden we de vrijheid kunnen nemen om de in de opmerking opgenomen toevoeging **fidem dedit adulescens** tussen haakjes te lezen.

*Advies. Reken het antwoord **adulescens ab iis sacris se temperaturum** niet fout.*

Vraag 23

Het woord karaktertekening kan opgevat worden als betrekking hebbend op het karakter/de inborst van de genoemde personen. Het CV lijkt in deze richting te wijzen. Desalniettemin kan het woord ook betrekking hebben op het personage/het typeetje. Dat komt de leerling tot formuleringen als ‘de boze stiefvader, het simpele hoertje, hij doet altijd wat zijn moeder zegt’.

Advies. Reken dergelijke antwoorden ook goed.

Vraag 24

Hoewel het citaat spreekt over de geschiedschrijving in de Oudheid in het algemeen (Griekenland en Rome), wijst het CV naar een deel van de Romeinse geschiedschrijvers en vooral naar Livius (exempla): de genoemde antwoorden zijn niet kenmerkend voor de hele antieke geschiedschrijving. In de syllabus staan als kenmerken van de Romeinse geschiedschrijving gegeven: ‘verhalende vorm, het grote aandeel van redevoeringen en specifiek de ordening in jaarboeken, de politieke inslag, de moraliserende tendens en de concentratie op Rome’. In de vraag is sprake van een hoofddoel. Dit verwijst de leerling naar de praefatio van Livius. Daarom is een antwoord als **delectare** of een verwijzing naar de grootsheid van Rome ook goed, mits in het antwoord de door het woord ‘maar’ gesuggereerde tegenstelling tot uitdrukking komt.

*Advies. Reken antwoorden die ingaan op **delectare** en/of de grootheid van Rome goed.*

Kolon 28

Leerlingen hebben in het pensum weinig tot geen ervaring opgedaan met het vertalen van teksten over oorlog. Als zij bij **commeatus** tot een vertaling komen die past bij het woordveld ‘oorlog’, is die prestatie een beloning waard.

Advies. Reken vertalingen zoals 'konvooien' of 'vrije doorgang(en)' niet fout.

Kolon 30

Let op: er is geen reden een predicatieve vertaling van **documentum** ('dit als bewijs') fout te rekenen.

Let op: de vertaling 'toonbeeld, voorbeeld' voor **documentum** kan in deze context opgevat worden als synoniem van 'bewijs'.

De inhoudelijke strekking van de tekst sluit een vertaling van **fides** in de trant van 'vertrouwen (in de Romeinse zaak)' niet uit.

*Advies. Reken dergelijke vertalingen van **fides** niet fout.*

Kolon 32

De gegeven vertaling van het onderwerp 'het verstrijken van de tijd' samen met de PV **facit** duidt op een ontwikkelingsproces van **nos** en sluit een vergelijking tussen **nos** en de Carthagers uit. Derhalve kan de comparativus niet vertaald worden als overtreffende trap (vergelijking van twee).

Advies. Reken een vertaling in de overtreffende trap fout.

Kolon 36

Let op: bij weglating van **illi** kan vakspecifieke regel 5 niet toegepast worden. Ten eerste is **illi** essentieel voor de inhoud van het kolon, ten tweede valt 'niet vertaald' onder de omschrijving 'niet vertaald als dativus enkelvoud'.

Kolon 37

Het CV geeft de mogelijkheid het gebrekkig Nederlandse 'geen steden' te vertalen als 'geen enkele stad'. Hierbij vervalt het grammaticale aspect meervoud in de vertaling terwijl het meervoud inhoudelijk wel uitgedrukt wordt. Een andere mogelijkheid die het grammaticale meervoud van **urbes** handhaaft maar de congruentie opgeeft, is 'geen van de steden'.

Advies. Reken deze vertaling goed.

Kolon 38

De vertaling 'nergens wat' is op te vatten als een onhandige formulering voor 'nergens dat wat' (ingesloten antecedent), hetgeen inhoudelijk gelijk is aan 'nergens iets wat'.

Advies. Reken de vertaling 'nergens wat' niet fout.

Kolon 39

Het CV geeft met het antwoord '**raptō** door te roven' ruimte om in de vertaling af te wijken van de grammaticale structuur van het Latijn. De functie van de ablativus in collocatie **raptō vivere** blijft echter gehandhaafd.

Advies. Reken vertalingen waaruit blijkt dat Hannibal door te roven in zijn levensonderhoud voorziet, zoals 'rovend/plunderend', niet fout.